

УДК 620.9+577.4.

İSTEHLAKÇILARIN ELEKTRİK QURĞULARININ TEXNİKİ İSTİSMAR QAYDALARI VƏ İSTEHLAKÇILARIN ELEKTRİK QURĞULARININ İSTİSMARI ZAMANI TƏHLÜKƏSİZLİK TEXNİKASI QAYDALARI

XƏLİLOV Ç.S., ƏLİYEV V.T.

Azərbaycan ET Energetika və Enerjilayihə institutu

Məqalədə energetika sahəsində istehlakçıların elektrik qurğularına xidmət edən, onların sazlanması və təmirilə məşğul olan mühəndis-texniki işçilər və işçi heyət üçün nəzərdə tutulan normativ sənəd haqqında geniş məlumat verilir. Normativ sənəddə Beynəlxalq, Avropa və MDB ölkələri çərçivəsində tətbiq olunan dövlətlərarası normativ sənədlərin tələbləri və Azərbaycan Respublikasında energetika sahəsində qəbul olunan qanunların tələbləri təmin olunmuşdur.

Tərəfimizdən təqdim olunan iş energetika sahəsində normativ sənəd xarakteri daşıyır. Azərbaycan Respublikası müstəqillik qazananadək iqtisadiyatın bütün sahələrində olduğu kimi, energetika sahəsində də elektrik qurğularını istismar edərkən keçmiş Sovetlər İttifaqı zamanından qalmış normativ sənədlərdən istifadə olunurdu. Artıq Respublikamız müstəqil olduğdan sonra, xalq təsərrüfatının bütün sahələrində olduğu kimi energetika sahəsində də müstəqil hüquqi və normativ sənədlərin yenidən, yeni redaksiyada işlənilməsinə zərurət yarandı. Bundan əlavə energetika sahəsində texniki vasitələrin inkişafı, yeni istehsalat və iqtisadi münasibətlərin yaranması, yeni və daha mükəmməl mühafizə vasitələrinin, yeni standartların və digər zəruri amillərin yaranması da normativ sənədlərin yeni redaksiyada işlənməsini zəruri edirdi. Elə bu səbəbdəndə Azərbaycan Respublikası Sənaye və Energetika Nazirliyi tərəfindən «16» sentyabr 2002 ci il Əmr №18 lə Azərbaycan Elmi Tədqiqat Energetika və Enerjilayihə institutuna, respublikanın Energetika kompleksi üzrə elektrik stansiyaları, elektrik şəbəkələri və digər elektroenergetika obyektləri üçün vacib olan 10 adda istismar və texniki normativ sənədlərin yeni redaksiyada işlənilməsi həvalə edilmişdi.

Yeni hazırlanacaq norma və qaydalarda Beynəlxalq, Avropa və MDB ölkələri çərçivəsində tətbiq olunan dövlətlərarası normativ sənədlərin tələbləri, Azərbaycan Respublikasının «Elektroenergetika haqqında», «Energetika haqqında», «Elektrik stansiyaları haqqında», «Enerji resurslarından səmərəli istifadə olunması haqqında» qanunların və digər normativ sənədlərin tələblərinin təmin olunması tələb kimi qoyulmuşdu.

Sənəd «İstehlakçıların elektrik qurğularının texniki istismar qaydaları» və «İstehlakçıların elektrik qurğularının istismarı zamanı təhlükəsizlik texnikası qaydaları» adlanan iki hissədən ibarətdir. «İstehlakçıların elektrik qurğularının texniki istismar qaydaları» isə özlüyündə iki bölmədən «Elektrik təsərrüfatının istismarının təşkili» və «Ümumi elektrik qurğuları» adlanan iki bölmədən, 19 fəsildən və 3 əlavədən ibarətdir.

«Elektrik təsərrüfatının istismarının təşkili» bölməsində elektrik təsərrüfatının istismarı qaydalarının tətbiq sahələri və ardıcılıqları, heyətin qarşısında qoyulan məsələlər, işlərin icra qaydaları və məsuliyyət, heyətə qoyulan tələblər, elektrik təsərrüfatının operativ idarə edilməsi, elektrik qurğularının təmiri və texniki sənədləşdirmə ətraflı şərh olunmuşdur.

«Ümumi elektrik qurğuları» bölməsində 1000V-dək və ondan yüksək gərginlikli hava elektrik veriliş xətləri, kabel xətləri, transformatorlar, elektrik mühərrikləri, cərəyandan mühafizə, kondensator qurğuları, akkumulyator qurğuları, 1000V-dək və ondan daha yüksək gərginlikli paylayıcı qurğular, rele mühafizəsi, elektroavtomatika, telemexanika və ikinci dərəcəli dövrlər, elektrik ölçmə vasitələri, torpaqlayıcı qurğular barəsində ətraflı şərh verilir.

Əlavələrdə istehlakçıların elektrik qurğularının avadanlıq və aparatlarının sınaq normaları, 1000V-dək və ondan daha yüksək gərginlikli elektrik şəbəkələrinin mühafizə qaydaları şərh olunmuşdur.

Sənədin daha həcmli ikinci hissəsi olan «İstehlakçıların elektrik qurğularının istismarı zamanı təhlükəsizlik texnikası qaydaları», «Qaydaların tətbiqi sahəsi və ardıcılığı», «Elektrik qurğularına xidmət edərəkən əsas təhlükəsizlik tələbləri» və «Əlahiddə işləri icra edərəkən təhlükəsizlik texnikası qaydaları» adlanan üç bölmədən, 20 fəsildən və 11 əlavədən ibarətdir.

«Elektrik qurğularına xidmət edərəkən əsas təhlükəsizlik tələbləri» bölməsində operativ xidmət və işlərin icrası, işlərin təhlükəsizliyini təmin edən, təşkilati tədbirlər, gərginliyi çıxarmaqla icra olunan, işlərin təhlükəsizliyini təmin edən, texniki tədbirlər, qəzaların qarşısının alınması və onların nəticələrinin aradan qaldırılması üzrə işlərin icrası geniş şərh olunmuşdur.

«Əlahiddə işləri icra edərəkən təhlükəsizlik texnikası qaydaları» bölməsində, elektrik mühərriklərinə xidmət, avtomat intiqallı və məsafədən idarə olunan kommutasiya aparatlarında işlər, komplekt paylayıcı qurğulara xidmət, elektrik veriliş kabel xətlərində təmir işləri, ölçmə cihazlarının, rele mühafizəsi qurğularının, ikinci dərəcəli dövrlərin, avtomatika, tele-mexanika və rabitə qurğularının quraşdırılması və istismarı, elektrik sayqacları ilə işlər, paylayıcı qurğularda cərəyandaşıyıcı hissələrdə və onların yaxınlığında gərginliyi çıxarmadan izolun təmizlənməsi, avadanlıqların və ölçmələrin sınaqlarının aparılması, elektrik alətləri, əllə işlədilən elektrik maşınları və səyyar elektrik işıqlandırıcıları, mexanizmlərin və yükqaldıran maşınların tətbiqlə işlər, hündürlüyə qalxmaqla, elektrik qurğularında işlər, akkumulyator batareyaları və yükləyici qurğular, elektrik veriliş hava xətləri, elektrod qazanları, elektrik süzgeçləri, ezam olunan heyətin işləri və digər zəruri işlər ətraflı şərh olunmuşdur.

Sənəddə istehlakçıların elektrik qurğularına xidmət edərəkən və onları istismar edərəkən müasir normalar öz əksini tapmışdır.

Əlavə kimi elektrotravmatizmin araşdırılması və mövcud şəraitdə zərərçəkənin, hadisəyə məsulların və hüquq mühafizə orqanlarının hadisə ilə əlaqədar ardıcıl fəaliyyəti üçün metodik göstəriş hazırlanmışdır. İşlənilməsi çox mürəkkəb olan mükəmməl elektrik travma kartı işlənmiş və onun doldurulma ardıcılığı göstərilmişdir.

Əlavələrdə heyət üzvü hər hansı fəvqəladə vəziyyətlə üzləşdikdə, bu vəziyyətdən çıxış yolları və bu zaman zədə aldıqda, ona ilk tibbi yardımın göstərilməsi üsulları ətraflı şərh olunmuşdur. İlk yardım göstərilərkən, yardım göstərən nələri bilməli və nələri bacarmalıdır, ilk yardımın ardıcılığı, zərərçəkənin elektrik cərəyanı təsirindən xilas olunması, elektrik cərəyanı vurmuş şəxsə ilk yardım, klinik ölüm zamanı orqanizmin həyata qaytarılması, yaralanarkən, qanaxmalar zamanı, yanıqlar, donmalar, sınıqlar, çıxıqlar, əzilmələr, bağların dartılması zamanı ilk yardım, baş, onurğa zədələnərkən, çanaq sümüyü, ətrafların sümükləri sınırkən və çıxarkən, qabırğalar sınırkən ilk yardım, kənar cisim dəri altına və ya gözə düşərkən ilk yardım, istidən və günəş zərbəsindən huşunu itirərkən və ya zəhərlənərkən ilk yardım, suda batarkən ilk yardım, ilan və zəhərli cücülər sancarkən, heyvanlar dişləyərkən ilk yardım, zərərçəkənin nəqli, tənəffüs yollarına kənar cisim düşərkən ilk yardım göstərilməsi qaydaları ətraflı şərh olunmuşdur.

Sənəddə əlavə kimi Elektrik qurğularında istifadə olunan mühafizə vasitələrinin tətbiqi və sınaq qaydaları şərh olunmuşdur. Əlahiddə növ mühafizə vasitələrinə olan tələbat və onlardan istifadə qaydaları göstərilmişdir.

Sənəd çox anlaşılan sadə dildə tərtib olunmuşdur. İstehlakçıların elektrik qurğularına xidmət edən, sazlama və təmirilə məşğul olan mühəndis-texniki işçilər və işçi heyət üçün nəzərdə tutulmuşdur.

-
1. Правила технической эксплуатации электроустановок потребителей и Правила техники безопасности при эксплуатации электроустановок потребителей. М.: Энергоатомиздат, 1986.

2. Правила устройства электроустановок. М. Атомиздат 1978.

**ПРАВИЛА ТЕХНИЧЕСКОЙ ЭСПЛУАТАЦИИ ЭЛЕКТРОУСТАНОВОК
ПОТРЕБИТЕЛЕЙ И ПРАВИЛА ТЕХНИКИ БЕЗОПАСНОСТИ ПРИ
ЭКСПЛУАТАЦИИ ЭЛЕКТРОУСТАНОВОК ПОТРЕБИТЕЛЕЙ**

ХАЛИЛОВ Ч. С. АЛИЕВ В. Т.

Информация о нормативно-техническом документе в области электроэнергетики, предназначенном для широкого применения инженерно-техническими работниками и персоналом наладки и обслуживания электрических установок потребителей электроэнергии.

**CONSUMERS' ELECTRICAL INSTALLATIONS OPERATING RULES
AND SAFETY REGULATIONS PROVIDED CONSUMERS' ELECTRICAL
INSTALLATIONS OPERATION**

KHALILOV C. S., ALIYEV V. T.

This is an information about normative technical document, intended for wide using by engineers, technical workers and adjusting and servicing personnel of electrical installations of electric power consumers.